

Ο ΤΟΜΟΣ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ
ΤΟΥ ΛΑ΄ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΤΥΠΩΝΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΧΟΡΗΓΙΑ
ΤΟΥ κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΝΟΥ

ΛΑ΄ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

28-30 Μαΐου 2010

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΕΔΡΑ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ : Β. Παπούλια
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ : Θ. Κορρές
ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ : Α. Σταυρίδου-Ζαφράκα
ΤΑΜΙΑΣ : Π. Κατσώνη
ΜΕΛΗ : Β. Γούναρης
Α. Γκουτζιουκώστας
Ι. Λεοντιάδης
Ι. Ξυδόπουλος
Ε. Χατζηαντωνίου

Υπεύθυνοι έκδοσης Πρακτικών:

Αλκμήνη Σταυρίδου-Ζαφράκα
Θεόδωρος Κορρές
Φωτεινή Τολούδη

*Τα κείμενα αξιολογούνται από επιτροπή Κριτών και συνοδεύονται
από ξενόγλωσση μετάφραση.*

Ταχυδρομική Διεύθυνση: Σπουδαστήριο Βυζαντινής & Μεσαιωνικής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Α.Π.Θ., 54124, Θεσσαλονίκη. Τηλ./Φαξ: +30 2310 997224, 997440. E_mail: histsociety@hist.auth.gr

Copyright 2011: Ελληνική Ιστορική Εταιρεία

Σελιδοποίηση - Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία:
Εκδόσεις ΓΙΑΧΟΥΔΗ Θεσσαλονίκη
Κ.Μελνίκου 15 - Τηλ: 2310216779

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΛΑ΄ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

28-30 Μαΐου 2010

Π ρ α κ τ ι κ ά

Επιμέλεια έκδοσης: Φωτεινή Ι. Τολούδη

Θεσσαλονίκη 2011

ΛΑ΄ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
28-30 Μαΐου 2010

Περιεχόμενα

Πρόγραμμα Συνεδρίου	11
Εισηγήσεις	17
Δούκαινα Γ. Ζάννη <i>Τα γεγονότα της προγραφής, διαφυγής και εκτέλεσης του Κικέρωνα (43 π.Χ.): Τίτος Λίβιος, Σενέκας Πρεσβύτερος, Πλούταρχος, Αππιανός και Δίων Κάσσιος</i>	19
Στέφανος Κορδώσης <i>Κριτική στην άποψη του παντουρκικού πολιτικού κινήματος για την ιστορία των τουρκικών εθνών μέσα από την πρόμη ιστορία των Ογούζων και Τούρκων</i>	47
Νίκη Παπαηλιάκη <i>Γαλλική Ιεραποστολή, ιερός πόλεμος και εμπόριο στο Αιγαίο τον 17ο αιώνα</i>	65
Πέτρος Τζίμας <i>Έξι επιστολές ανάμεσα στο Νικόλαο Μαυροκορδάτο και τον Αρχιεπίσκοπο του Καντέρμπουρι William Wake</i>	85
Μαρία Βανταράκη - Γεώργιος Δ. Παναγόπουλος <i>Ανέκδοτη επιστολιμαία πραγματεία Δωροθέου Βουλευσμά περί της γνησιότητας των επ' ονόματι Μακαρίου του Αιγυπτίου φερομένων 50 πνευματικών ομιλιών (απάντηση στον Νεόφυτο Κausοκαλυβίτη)</i>	103
Ελευθέριος Λ. Βέτσιος <i>Η ίδρυση νέων βενετικών προξενείων στον ελληνικό χώρο μετά τη συνθήκη του Passarowitz (1718)</i>	127
Νίκος Φ. Τόμπρος <i>Η Τοπική Αυτοδιοίκηση της Πάτρας τον 19ο αιώνα ως φορέας εξέλιξης της πόλης</i>	153
Χρήστος Π. Ίντος <i>ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ (1856-1909). Ένας γιατρός από την Αθήνα στη Μακεδονία την περίοδο 1891-1909. Η προσφορά και η δράση του</i>	179

Βασίλειος Αθ. Πλατής <i>Ο Σπυρίδων Λάμπρος και οι ελληνικές εθνικές διεκδικήσεις στη Μακεδονία (τέλη 19ου–αρχές 20ου αι)</i>	197
Αθανάσιος Λούπας <i>Η ελληνογιογκοσλαβική φιλία σε δοκιμασία: το ταξίδι του Έλληνα υπουργού Εξωτερικών, Νικολάου Πολίτη, στο Βελιγράδι (22 Οκτωβρίου/ 5 Νοεμβρίου 1922)</i>	209
Βασίλης Α. Φούκας <i>«...πρὸς τελειοποίησιν τῶν ἐν τοῖς Γυμνασίοις καὶ τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις διδασκόντων...». Η παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών Μέσης Εκπαίδευσης και ο Σύλλογος προς διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων</i>	231
Σοφία Ηλιάδου -Τάχου - Ανδρέας Ανδρέου - Αναστασία Ταναμπάση <i>Τα ρουμανικά σχολεία στη Μακεδονία (1939-1949)</i>	253
Κωστής Α. Τσιούμης <i>Η διαχείριση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στα μουσουλμανικά σχολεία στις αρχές της δεκαετίας του 1960 και το ζήτημα της εκπαίδευσης των δασκάλων της ελληνικής γλώσσας</i>	275
Ευριπίδης Π. Γεωργανόπουλος <i>Η πολιτισμική γενοκτονία του ελληνισμού του Πόντου 1908-1923: μία άλλη πτυχή του διωγμού των Ελλήνων</i>	289
Μαρία Α. Νικολοπούλου <i>Προσφυγική αποκατάσταση στο Νομό Έβρου κατά την περίοδο 1922-1935. Παραδείγματα οικονομικής ένταξης των προσφύγων</i>	309
Γεωργία Αθανασίου - Ιωάννης Σκούρτης <i>Edouard Herriot, Γαλλική Λαϊκή Αποστολή και προπαγάνδα (1929-1932) Μνήμη ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Μ. ΖΑΦΡΑΚΑ Ομότιμου Καθηγητή Γεωπονικής Σχολής</i>	325
Αλέξανδρος Καλέσης - Ιωάννης Σκούρτης <i>Η οικονομική συμβολή της εβραϊκής Κοινότητας Λάρισας σε διεθνή κινητοποίηση των ομοθρήσκων της (1931) Μνήμη Εσδρά Μουσή Επίτιμου Προέδρου Ισραηλιτικής Κοινότητας Λάρισας</i>	345

- Λευκοθέα Παπακώστα - Ιωάννης Σκούρτης
*Ο Γερουσιαστής Ασσέρ Μαλλάχ και οι δραστηριότητές του
στη Θεσσαλονίκη του Μεσοπολέμου μέσα από τον εβραϊκό Τύπο της πόλης* 359
- Κωνσταντίνος Σεχίδης - Ιωάννης Σκούρτης
Ο Εβραίος Ισαάκ Καμπελή και ο Μακεδονομάχος Παύλος Μελάς (1931) 371

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΛΑ΄ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
28-30 Μαΐου 2010

ΛΑ΄ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ

28-30 Μαΐου 2010 Θεσσαλονίκη

ΘΕΜΑ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

**Η επίδραση του Διαδικτύου σε ατομικό
και συλλογικό επίπεδο**

Εισηγητές: οι Καθηγητές Νικόλαος Νικολής,
Νικόλαος Ιντζεσίλογλου και
Βλάσης Βλασιδής

Συντονίζει η ομ. Καθηγήτρια κα. Βασιλική Παπούλια
Παρασκευή 28 Μαΐου 2010 ώρα 19:00

Αίθουσα Τελετών Παλαιού Κτιρίου Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ.

Ανακοινώσεις

Σάββατο 29 Μαΐου 11:00-13:00, 18:00-19:30
και Κυριακή 30 Μαΐου 10:00-13:00

Αίθ. 101 & 112 Νέου Κτιρίου Φιλοσοφικής Σχολής

Παρασκευή 28 Μαΐου 2010**Αίθουσα Τελετών Παλαιού Κτιρίου Φιλοσοφικής Σχολής**

19:00 Τελετή Έναρξης

19:15 Συζήτηση Στρογγύλης Τραπέζης

Η επίδραση του Διαδικτύου σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο

Εισηγητές: Οι Καθηγητές Νικόλαος Νικολής,

Νικόλαος Ιντζεσίλογλου και Βλάσης Βλασίδης.

Συντονίζει η ομ. Καθηγήτρια κα. Βασιλική Παπούλια.

Σάββατο 29 Μαΐου 2010**Αίθουσα 112 Νέου Κτιρίου Φιλοσοφικής Σχολής**

09:30 Γενική συνέλευση & αρχαιρεσίες

10:30 Διάλειμμα

11:00 **Κ. Σταλίδης**, Το βυζαντινό "χωρίον Βρεστιάνος".
Ιστορική, γεωγραφική και γλωσσική θεώρηση.11:15 **Ι. Πούλιος**, Προς μια πρόταση συμφιλίωσης
αρχαιολογικής προστασίας και μοναστικής χρήσης:
Η σημερινή λειτουργία και διαχείριση συναντά την
ιστορία στον αρχαιολογικό χώρο του Μυστρά.11:30 **Π. Ανδρούδης**, Ανάγλυφη παράσταση δικέφαλου
αετού από τα τείχη της Τραπεζούντας στο ναό της
Μεταμόρφωσης στην Καλαμαριά Θεσσαλονίκης.

11:45 Συζήτηση

12:00 Διάλειμμα

12:15 **Α. Παυλοπούλου**, Μύθος και λατρεία Οικιστών-
Ηρώων στις ελληνικές αποικίες της Θράκης.

- 12:30 **Δ. Ζάννη**, Τα γεγονότα της διαφυγής, σύλληψης και εκτέλεσης του Κικέρωνα στη διάρκεια των προγραμών της Τριανδρίας το 43 π.Χ.: Τίτος Λίβιος, Σενέκας Πρεσβύτερος, Πλούταρχος, Αππιανός και Δίων Κάσσιος.
- 12:45 **Ν. Τσιρώνη**, Νέες προσεγγίσεις της ιστορικής έρευνας μέσω του διαδικτύου. Η περίπτωση του δικτύου των "Διαλόγων των Αθηνών": δυνατότητες και προοπτικές.

13:00 Συζήτηση

Αίθουσα 101 Νέου Κτιρίου Φιλοσοφικής Σχολής

- 11:00 **Δ. Μισίου**, Η θρησκευτική πολιτική των Βυζαντινών αυτοκρατόρων. Το παράδειγμα των Ισαύρων.
- 11:15 **Α. Γκουτζιουκώστας**, Παρατηρήσεις σχετικά με το πρόσφατο δημοσιευμένο σφραγιστικό υλικό (6ος-7ος αι.) από τη Βουλγαρία (Μυσία Δευτέρα).
- 11:30 **Α. Κοντογιανοπούλου**, Φορολογικές πληροφορίες για τη Θεσσαλία από προνομιακά έγγραφα του 13ου και 14ου αιώνα

11:45 Συζήτηση

12:00 Διάλειμμα

- 12:15 **Θ. Ζαμπάκη**, Οι διπλωματικές σχέσεις των Μαμελούκων με χριστιανούς ηγεμόνες: Η συμφωνία μεταξύ του al-Manṣūr Qalāwīn με τον Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγο (680 Εγίρας / 1281 μ.Χ.).
- 12:30 **Η. Γιαννάκης**, Οι απόψεις του al-Jāhiz (776-868 μ.Χ.) για τους Έλληνες και τις αραβικές μεταφράσεις ελληνικών έργων
- 12:45 **Θ. Ιωαννίδης**, Ο Κανόνας της Καινής Διαθήκης ως ιστορικό και θεολογικό πρόβλημα.
- 13:00 **Γ. Παναγόπουλος & Μ. Βανταράκη**, Ανέκδοτος επιστολιμαία πραγματεία Δωροθέου Βουλευσμά αναφορικά με το ζήτημα των επ' ονόματι Μακαρίου του Αιγυπτίου φερομένων συγγραμμάτων. Πρόδρομη Ανακοίνωση.

13:15 Συζήτηση

Σάββατο Απόγευμα

Αίθουσα 112 Νέου Κτιρίου Φιλοσοφικής Σχολής

- 18:00 **Ε. Ναξίδου**, Διαδρομές του βουλγαρικού εθνικού κινήματος. Από την ομοιογένεια στην πολυμορφία.
- 18:15 **Χ. Ίντος**, Άγγελος Σακελλαρίου: Ένας γιατρός από την Αθήνα στη Μακεδονία την περίοδο 1891-1909. Η προσφορά και η δράση του.
- 18:30 **Β. Πλατής**, Ο Σπυρίδων Λάμπρος και η εθνική αποκατάσταση της Μακεδονίας.
- 18:45 **Χ. Καρδαράς**, Το οδοιπορικό του Έλληνα προξένου Μοναστηρίου στη Β.Δ. Μακεδονία στα τέλη του 19ου αι.
- 19:00 **Α. Λούπας**, Η ελληνογιογυγκοσλαβική φιλία σε δοκιμασία: το ταξίδι του Έλληνα υπουργού εξωτερικών Νικολάου Πολίτη στο Βελιγράδι (23 Οκτωβρίου / 5 Νοεμβρίου 1922).

19:15 **Συζήτηση**

Αίθουσα 101 Νέου Κτιρίου Φιλοσοφικής Σχολής

- 18:00 **Ε. Κουρμαντζή**, Διονύσιος ο Φιλόσοφος: Επίσκοπος Τρίκκης (Ιστορία και Λογοτεχνία).
- 18:15 **Π. Τζίμας**, Έξι επιστολές ανάμεσα στο Νικόλαο Μαυροκορδάτο και τον Αρχιεπίσκοπο του Καντέρμπουρι William Wake.
- 18:30 **Ν. Παπαηλιάκη**, Καθολική ιεραποστολή, ιερός πόλεμος και εμπόριο στο Αιγαίο τον 17ο αι. Ένα ανέκδοτο υπόμνημα.
- 18:45 **Ε. Βέτσιος**, Η ίδρυση νέων Βενετικών προξενείων στην Οθωμανική αυτοκρατορία μετά τη Συνθήκη του Πασάροβιτς (1718).
- 19:00 **Φ. Κωνσταντίνου**, Έλληνες σαράφηδες και τραπεζίτες στη Μολδοβλαχία (1800-1850).

19:15 **Συζήτηση**

Κυριακή 31 Μαΐου 2010

Αίθουσα 112 Νέου Κτιρίου Φιλοσοφικής Σχολής

- 10:00 **Χρ. Κοζαρίδης**, Γκαγκαβούζηδες - ένα τουρκόφωνο θρακικό φύλο- Η πορεία τους μέσα στο χρόνο.
- 10:15 **Στ. Κορδώσης**, Ογούζοι και Τούρκοι. Μια κριτική στην παντουρκική θεώρηση της ιστορίας των τουρκικών εθνών.
- 10:30 **Ε. Γεωργανόπουλος**, Η πολιτισμική γενοκτονία του ελληνισμού του Πόντου 1908-1923: μία άλλη πτυχή του διωγμού των Ελλήνων.
- 10:45 **Μ. Νικολοπούλου**, Προσφυγική αποκατάσταση στο Νομό Έβρου κατά την περίοδο 1922-1935: Παραδείγματα οικονομικής και κοινωνικής ένταξης των προσφύγων.
- 11:00 **Θ. Μπατρακούλης**, Η γεωιστορική-γεωπολιτική σημασία του Ευξείνου Πόντου και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις.
- 11:15 **Συζήτηση**
- 11:30 **Διάλειμμα**
- 12:00 **Γ. Χαλκιάς**, Η λειτουργία των "κοινών" σχολείων του υπόδουλου Ελληνισμού κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.
- 12:15 **Β. Φούκας**, "...προς τελειοποίησιν των εν τοις Γυμνασίοις και τοις Ελληνικοίς σχολείοις διδασκόντων...": Η παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών Μέσης Εκπαίδευσης και ο Σύλλογος προς διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων.
- 12:30 **Κ. Δρούγκα**, Όψεις των ελληνικών εθνικών στοχεύσεων, όπως αποτυπώνονται στα ιστορικά εγχειρίδια του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα. Μία εθνικώς λυσιτελής ιστορία
- 12:45 **Σ. Ηλιάδου-Τάχου, Α. Ανδρέου, Α. Ταναμπάση**, Τα ρουμανικά σχολεία στη Μακεδονία την περίοδο 1939-1949. Μία πρώτη αποτύπωση.
- 13:00 **Κ. Τσιούμης**, Η διαχείριση της διδασκαλίας ελληνικής γλώσσας στα μουσουλμανικά σχολεία στις αρχές της δεκαετίας του 1960 και το ζήτημα της εκπαίδευσης των δασκάλων της ελληνικής γλώσσας.
- 13:15 **Συζήτηση**
- 14:00 **Κλείσιμο Συνεδρίου**

Αίθουσα 101 Νέου Κτιρίου Φιλοσοφικής Σχολής

- 10:00 **Α. Καλέσης, Ι. Σκούρτης**, Η οικονομική συμβολή μελών της Εβραϊκής Κοινότητας Λάρισας σε διεθνή κινητοποίηση ομοθρήσκων τους (1931).
- 10:15 **Π. Αρβανίτης, Ι. Σκούρτης**, Επανεμφάνιση του Στρατηγού Σαράιγ στη Θεσσαλονίκη (1931).
- 10:30 **Κ. Σεχίδης, Ι. Σκούρτης**, Ο Εβραίος δημοσιογράφος Ισαάκ Καμπελή (1931) και ο Μακεδονομάχος Παύλος Μελάς.
- 10:45 **Λ. Παπακώστα, Ι. Σκούρτης**, Ο Εβραίος γερουσιαστής Άσσερ Μαλάχ και οι δραστηριότητές του στη Θεσσαλονίκη του Μεσοπολέμου.
- 11:00 **Γ. Αθανασίου, Ι. Σκούρτης**, Edouard Herriot, Γαλλική Λαϊκή Αποστολή και προπαγάνδα (1929-1932).

11:15 **Συζήτηση**

11:30 **Διάλειμμα**

- 12:00 **Ν. Τόμπρος**, Η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην πορεία της Πάτρας τον 19ο αιώνα.
- 12:15 **Ι. Σκούρτης**, Ο αντιβενιζελικός δήμαρχος Νικόλαος Μάνος και η εβραϊκή ελίτ της Θεσσαλονίκης (1929).
- 12:30 **Ρ. Καϊάφας**, Νικόλαος Μουσχουντής (1906-1958): μύθοι και πραγματικότητες γύρω από την εξέχουσα αστυνομική προσωπικότητα της Θεσσαλονίκης.
- 12:45 **Α. Κλάψης**, Αναζητώντας ερείσματα για την ανατροπή της Συνθήκης της Λωζάννης: οι ελληνοϊταλικές σχέσεις την περίοδο της δικτατορίας του Θεόδωρου Πάγκαλου.
- 13:00 **Δ. Μιχαήλ, Σ. Ηλιάδου-Τάχου, Δ. Αναστασίου**, Οι έννοιες του "έθνους" και της "φυλής" στον Μεταξά: Εξετάζοντας την ιδεολογία του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου.

13:15 **Συζήτηση**

Η χρονική διάρκεια των ανακοινώσεων ορίζεται σε 15'.
Ανακοινώσεις που δεν θα παρουσιάσουν οι σύνεδροι αυτοπροσώπως
δεν θα ανακοινώνονται και δεν θα περιλαμβάνονται στα Πρακτικά.

Οι βυζαντινολογικές ανακοινώσεις δημοσιεύονται στο περιοδικό "Βυζαντιακά"

Εισηγήσεις

Ελευθέριος Λ. Βέτσιος

*Η ίδρυση νέων βενετικών προξενείων στον ελληνικό χώρο
μετά τη συνθήκη του Passarowitz (1718)*

Η Δημοκρατία της Βενετίας, παλιά βασίλισσα της Μεσογείου και του ανατολικού εμπορίου, βρίσκεται, τον 18^ο αιώνα, σε πλήρη πολιτική και εμπορική παρακμή. Οι συνεχείς πόλεμοι της Δημοκρατίας εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας έως το 1718, είχαν αποδιοργανώσει το εμπόριό της. Επιπλέον στις περιόδους της ειρήνης είχε να αντιμετωπίσει τις μόνιμα απειλητικές βλέψεις της Αυστρίας και τον ανταγωνισμό των άλλων ιταλικών πόλεων, της Γένοβας, του Λιβόρνου, της Αγκόνας, ακόμα και της Ραγούζας, στην άλλη όχθη της Αδριατικής. Έπειτα οι μεγάλες γεωγραφικές ανακαλύψεις της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στην αρχή και αργότερα της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ολλανδίας πέραν του Ατλαντικού, περιθωριοποίησαν εμπορικά τη Βενετία, που αδυνατούσε να ανταπεξέλθει, όπως στο παρελθόν, στον μεγάλο ανταγωνισμό της ξένης ναυσιπλοΐας. Η Βενετία δε βρισκόταν πια στην πρωτοπορία της τεχνολογικής και, πνευματικής κίνησης της υπόλοιπης Ευρώπης. Επιπρόσθετα, η σταδιακή οικονομική διεύθυνση των βόρειων ανταγωνιστών της στην Ανατολή, χώρο στον οποίο κυριαρχούσε εμπορικά από την υστερομεσαιωνική περίοδο, τοποθέτησε τη Βενετία σε ρόλο περιφερειακό και σε θέση κατώτερη από τα μεγάλα λιμάνια της Γαλλίας, της Αγγλίας και της Ολλανδίας¹. Η ισχύς της Γαληνότατης κυρίως επλήγη

1 OF. C. Lane (βλ. *Βενετία - η θαλασσοκράτειρα, Ναυτιλία-Εμπόριο-Οικονομία*, Αθήνα 2007, Μετάφραση από την αγγλική του πρωτοτύπου με τίτλο : *Venice. A Maritime Republic*, Baltimore and London 1973, σ. 591) αναφέρει χαρακτηριστικά : «Επί σχεδόν ογδόντα χρόνια, από το 1718 ως το 1797, ενώ οι μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης διεξήγαγαν πολέμους μείζονος σημασίας, η Βενετία ζούσε ειρηνικά (εκτός από τις ενέργειες της εναντίον των πειρατών). Θα περίμενε κανείς να επαινούνται οι Βενετοί πολιτικοί ηγέτες που απέφυγαν τη φρίκη του πολέμου, δεδομένης της προσφοράς της εκείνα τα χρόνια στη μουσική, στη λογοτεχνία και στις καλές τέχνες· κι όμως, οι ιστορικοί αποκάλεσαν τον δέκατο όγδοο αιώνα της Βενετίας «αιώνα της παρακμής» της. Οι Βενετοί εκείνης της εποχής αποκαλούσαν τους εαυτούς τους παρακμασμένους, επειδή δεν έκαναν αυτά που είχαν κάνει άλλοτε οι προγονοί τους. Οι σημερινοί ιστορικοί τους αποκαλούν παρακμασμένους επειδή ακριβώς τους απασχολούσε τόσο πολύ το να κάνουν αυτά που είχαν κάνει άλλοτε οι προγονοί τους, αλλά κι επειδή δεν έφτιαζαν νέους θεσμούς που να συμβάλουν στη δημιουργία του μελλοντικού ιταλικού έθνους». Επίσης βλ. G. Luzzatto, *Studi di Storia Economica Veneziana*, Padova 1954, σ.14· F. Braudel, *Η Μεσόγειος και ο μεσογειακός κόσμος την εποχή του Φίλιππου Β΄ της Ισπανίας*-Μετάφραση από τη γαλλική του πρωτοτύπου με τίτλο: *La Méditerranéen et le monde méditerranéen à l' époque de Philippe II*, Paris 1979), Μετάφραση Κ. Μιτσοτάκη, Αθήνα 1997, τ. 2, σ. 344-347· D. Sella, «Crisis and change in the Venetian economy in the 16th and 17th centuries», *acuradi Pullan B.*, London 1968, σσ 104-105· W. H. McNeill *Venice. The Hinge of Europe 1081-1797*, Chicago/London 1974, σ. 217, 222· Γ. Σιορόκας, *Το Γαλλικό Προξενείο της Άρτας (1702-1798)*, Ιωάννινα 1981, σ. 26. Για την εμπορική πολιτική της Βενετίας στη Μεσόγειο βλ. Μ. Costantini, «Η εμπορική πολιτική της Βενετίας έναντι των κτήσεών της στην Ανατολική Μεσόγειο», *Κέρκυρα, μία μεσογειακή σύνθεση: νησιωτισμός, διασυνδέσεις, ανθρώπινο περιβάλλον, 16^{ος}-19^{ος}αι.*, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου,

από την αδυναμία της να ολοκληρώσει τα προγράμματά της και να διατηρήσει τις κατακτήσεις της ειδικά μετά το 1718, όταν η συνθήκη του Passarowitz (ή Požarevac) της αφαίρεσε το βασίλειο του Μοριά (Πελοπόννησος) και την περιόρισε στην Αδριατική, στα Ιόνια νησιά και στην απέναντι περιοχή της Ηπείρου². Ο 18^{ος} αιώνας άρχισε άσχημα για τη Γαληνότητα και τελείωσε με την πτώση της.

Ωστόσο, παρά την πολιτική παρακμή της Γαληνότητας Δημοκρατίας τον 18^ο αιώνα, το βενετικό εμπόριο διατήρησε μια σημαντική θέση στην Ανατολή³. Ορισμένα βιοτεχνικά προϊόντα της Βενετίας, όπως τα δαμασκηνά⁴, υφάσματα με άνθη κεντημένα με χρυσό ή ασήμι, των οποίων κράτησε το μυστικό της κατασκευής ως το τρίτο τέταρτο του αιώνα, τα γυαλικά, οι καθρέφτες και άλλα πολυτελή προϊόντα, άρεσαν στους Τούρκους, στους Έλληνες και στους άλλους ανατολίτες και έσωσαν το βενετικό εμπόριο από την καταστροφή⁵. Για να διαδραματίσει μάλιστα σημαντικό ρόλο στις συναλλαγές και να διατηρήσει την εμπορική της δύναμη στην Ανατολική Μεσόγειο στράφηκε στη δημιουργία νέων προξενείων στην ανασύσταση παλαιότερων⁶.

Κατά πάγια βενετική αρχή, όταν οι Βενετοί αναγκάζονταν να εγκαταλείψουν στους Οθωμανούς τις κτήσεις της Ανατολής, επανέρχονταν σε αυτές ως έμποροι για να συνεχίσουν, υπό άλλη μορφή, την εκμετάλλευση της παραγωγής τους και να διαθέσουν σ' αυτές τα προϊόντα τους. Τα μόνα μέσα που διευκόλυναν αυτή τη διείσδυση

Κέρκυρα 22-25 Μαΐου 1996, (Επιμ. Α. Νικηφόρου), Κέρκυρα 1998, σ. 71-79.

2 Η συνθήκη του Passarowitz υπογράφηκε στις 21 Ιουλίου 1718 από τον αυτοκράτορα της Αυστρίας Κάρολο ΣΤ΄ και τον σουλτάνο Αχμέτ Γ΄. Η ομώνυμη εμπορική συνθήκη υπογράφηκε λίγες μέρες αργότερα στις 27 Ιουλίου. Σχετικά βλ. V. Bianchi, *Istorica relazione della Pace di Posarowitz*, Πάντοβα, Manfrè, 1719, σ. 169-214 και 222-236· *Raccolta dei Trattati e delle principali convenzioni concernenti il commercio e la navigazione dei sudditi Austria cineglitasti della Porta Ottomana*, Βιέννη 1844, σ. 4-32· G. Noradounghian, *Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman*, τ. 1 (1300-1789), Paris 1897, No 19 *Traité de paix avec l'Autriche*, σ. 208-216 και No 20 *Traité de commerce et de navigation avec l'Autriche* σ. 220-227· I. de Testa, *Recueil des traités de la Porte Ottomane avec les Puissances étrangères*, τ. 9 (Autriche), Paris 1898, σ. 73-89· Δ. Χατζόπουλος, *Ο τελευταίος Βενετο-Οθωμανικός πόλεμος 1714-1718*, Αθήνα 2002 (Μετάφραση από τη γαλλική του πρωτοτύπου με τίτλο: *La dernière guerre entre la République de Venise et l'Empire Ottoman (1714-1718)*, Montréal 1999²), σ. 456-481.

3 R. Mantran, «La navigation vénitienne et ses concurrentes en Méditerranée orientale aux XVIIe et XVIIIe siècles», *Mediterraneo e OceanoIndiano, Atti del Sesto Colloquio Internazionale di Storia Marittima*, tenuto a Venezia dal 20 al 29 Settembre 1962, σ. 389.

4 Για τα δαμασκηνά υφάσματα βλ. Φ. Μπωζούρ, *Πίνακας του εμπορίου της Ελλάδος στην Τουρκοκρατία (1787-1797)*, μτφ. Ε. Γαρίδη, Αθήνα 1974, σ. 208-209.

5 Ν. Σβορόνος, *Το εμπόριο της Θεσσαλονίκης τον 18^ο αιώνα*, (Μετάφραση από τη γαλλική του πρωτοτύπου με τίτλο: *Le commerce de Salonique au XVIIIe siècle*, Paris 1956), Αθήνα 1996, σ. 199.

6 Για την παρουσία Βενετών εμπορικών προξενίων στον ελλαδικό χώρο βλ. Μ. Οικονόμου, *Ο θεσμός του προξενίου των Ελλήνων εμπόρων κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας—Το εμπόριο του Αρχιπελάγους και το ελληνικό προξενείο της Βενετίας*, (αν. διδ. διατρ.), τ. 3, Αθήνα 1990, σ. 6-9.

και εξασφάλιζαν το βενετικό μονοπώλιο ήταν τα εμπορικά προξενεία που ιδρύονταν στις πρώην βενετικές κτήσεις, σύμφωνα με τις αρχαιακές πηγές, μετά τη βενετική αποχώρηση. Οι βενετικές διπλωματικές ενέργειες που αναλαμβάνονταν κάθε φορά, μετά την ειρήνευση, έτειναν απαρέγκλιτα προς την κατεύθυνση της ανανέωσης των προνομίων που επέτρεπαν την ελεύθερη εμπορία στα εδάφη του σουλτάνου και την εγκατάσταση σ' αυτά βενετικών προξενείων⁷. Έτσι μετά τη συνθήκη του Passarowitz, όταν στη Γαληνότατη είχαν απομείνει πια μόνο τα νησιά του Ιονίου, τα Κύθηρα, η Πρέβεζα και η Πάργα, οι CinqueSavi alla Mercanzia, μετά από εισήγηση των Capidipiazza⁸, με επιστολή τους προς το δόγη επισημαίνουν την ανάγκη που υπήρχε για τόνωση του βενετικού εμπορίου στην Ανατολή. Για το λόγο αυτό πρότειναν την ίδρυση νέων ή την ανασύσταση παλαιότερων προξενείων σε περιοχές που άλλοτε κατείχαν ή που βρίσκονταν σε εμπορικά σταυροδρόμια. Συγκεκριμένα πρότειναν την επαναλειτουργία των προξενείων στο Δυρράχιο, τη Σμύρνη, την Κρήτη και την Πελοπόννησο, αλλά και την ίδρυση δύο νέων προξενείων στη Θεσσαλονίκη⁹ και στην Άρτα.

Οι λόγοι ίδρυσης νέων προξενείων ήταν πολλοί και ουσιαστικοί. Η Θεσσαλονίκη, ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μετά την Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη, και φυσικό επίνειο της πλούσιας σε πρώτες ύλες βαλκανικής ενδοχώρας, ήταν επόμενο να κινήσει το ενδιαφέρον των Βενετών για τη σύσταση εμπορικού προξενείου. Η μακεδονική πρωτεύουσα, παλιά κτήση του βενετικού κράτους κατά το 15^ο αιώνα, ποτέ δεν έχασε το ενδιαφέρον της για τους Βενετούς, που προμηθεύονταν από το μακεδονικό χώρο πρώτες ύλες, αλλά και πωλούσαν τα θαυμάσια προϊόντα της βιοτεχνικής τους παραγωγής στις εμποροπανηγύρεις του¹⁰.

Σύμφωνα με τις αρχαιακές πηγές μετά τη συνθήκη του Passarowitz η Βενετία με την ίδρυση προξενείου στη Θεσσαλονίκη θα προσπαθούσε να είναι παρούσα στις εμπορικές συναλλαγές της περιοχής κερδίζοντας ένα μεγάλο μέρος του εξαγωγικού εμπορίου πρώτων υλών που σχετίζονται κυρίως με τις βιοτεχνίες υφασμάτων της. Τέτοιες πρώτες ύλες ήταν το βαμβάκι (στα μέσα του αιώνα η Βενετία κατείχε τη

7 Βλ. Μ. Οικονόμου, *ό.π.*, σ. 6.

8 Το σώμα των Capi di Piazza αντιστοιχεί με το σημερινό εμπορικό επιμελητήριο και έδρευε στην Βενετία. Για τον συμβουλευτικό ρόλο των Capi di Piazza στη διαδικασία εκλογής προξενίων βλ. Α. Ξανθοπούλου-Κυριακού, *Η Ελληνική κοινότητα της Βενετίας (1797-1866) – Διοικητική και οικονομική οργάνωση, εκπαιδευτική και πολιτική δραστηριότητα*, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 42.

9 Αναφέρεται ύπαρξη βενετικού προξενείου στη Θεσσαλονίκη και τον 15^ο, 16^ο και 17^ο αιώνα, σχετικά βλ. Ν. Σβορώνος, *ό.π.*, σ. 201, υποσ. 130.

10 Ν. Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώς ήτοι Εμπορική Εγκυκλοπαιδεία*, τ. 1-4, Βενετία 1815-17 – Ανατύπωση Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ, Αθήνα 1989, τ. 4, σ. 259-261. Ν. Σβορώνος, «Διάγραμμα Οικονομικής Ιστορίας της Θεσσαλονίκης (4^{ος}-19^{ος} αιώνας)», *Αρχαιολογία* 1983, τ.7, σ. 66.

δεύτερη θέση στο συγκεκριμένο αυτό εξαγωγικό εμπόριο μετά τη Γαλλία), το μαλλί και το μετάξι (απαραίτητο για την παραγωγή των περίφημων δαμασκηνών υφασμάτων τους). Ας τονιστεί ότι κατά τον 18^ο αιώνα είναι χαρακτηριστική η τάση προώθησης από τους Ευρωπαίους των βιοτεχνικών ειδών μαζικής κατανάλωσης, έναντι του εμπορίου ειδών πολυτελείας, προϊόντων δηλαδή της παραδοσιακής τεχνικής που προορίζονταν για την άρχουσα τάξη. Έτσι η Βενετία για να προσαρμοσθεί στις νέες συνθήκες και να αντιμετωπίσει τους πολλούς ανταγωνιστές της προσπάθησε να περάσει από την παραγωγή ακριβών αγαθών στη μαζική παραγωγή φθηνών προϊόντων για πολλούς, αφού παράλληλα με την κατασκευή πολυτελών υφασμάτων (βελούδων, σατέν, μπροκάρ) όπου από παράδοση διακρινόταν, ενδιαφέρθηκε και για την παραγωγή υφασμάτων κατώτερης ποιότητας (λοντρινών). Ακόμη η Βενετία έδειχνε μεγάλο ενδιαφέρον για την εξαγωγή καπνού καθώς η Μακεδονία ήταν από τους πιο κατάλληλους χώρους για την καπνοκαλλιέργεια και απέφερε μεγάλα κέρδη στους εμπόρους. Τέλος η εξαγωγή σιτηρών, κεριού, δερμάτων, χαλιών και λαδιού ενδιέφεραν ιδιαίτερα τη βενετσιάνικη εμπορική πολιτική¹¹.

Επιπρόσθετα σοβαρό ρόλο στην επιδίωξη ίδρυσης προξενείου στην πόλη διαδραμάτισε και η επέκταση του γαλλικού εμπορίου, αλλά και άλλων ευρωπαϊκών δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο, οπότε με τον προξενικό σταθμό στη Θεσσαλονίκη οι Βενετοί έλπιζαν να αποκτήσουν μεγάλο μερίδιο του βαλκανικού εμπορίου¹². Επιπλέον η απουσία βενετών προξένων, έως τις αρχές του 18^{ου} αιώνα, δημιουργούσε προβλήματα στους καπετάνιους των βενετικών πλοίων, επειδή σε περίπτωση που οι καπετάνιοι συναντούσαν δυσκολίες, αναγκάζονταν να στραφούν για προστασία σε ξένους προξένους και ιδιαίτερα κρατών που περισσότερο ευνοούνταν από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Προκειμένου λοιπόν να προωθηθεί το βενετικό εμπόριο, αλλά και να αποφευχθούν οι αξιώσεις των κρατών που είχαν προξένους και γι' αυτό αποκτούσαν αποκλειστικά δικαιώματα στο εμπόριο υπερέχοντας των κρατών που δεν είχαν, οι Βενετοί αποφάσισαν να ιδρύσουν προξενείο στην Θεσσαλονίκη. Αλλά έτσι είχαν να αντιπαλέψουν τις επιδιώξεις της Αγγλίας και της Γαλλίας κυρίως, που επιδίωκαν να δοθούν διπλώματα βενετών υποπρόξενων στους δικούς τους προξένους, για να επωφελούνται και από τις συναλλαγές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με τη Βενετία. Αυτή η πολιτική είχε εφαρμοσθεί στο παρελθόν, αλλά σε δυσχερείς συνθήκες για το βενετικό εμπόριο στη Θεσσαλονίκη. Ιδιαίτερα οι Γάλλοι εποφθαλμιούσαν την προστασία των βενετικών συμφερόντων στη Θεσσαλονίκη, επειδή εκτός των κερδών

11 Για τα εξαγόμενα από τη Θεσσαλονίκη προϊόντα προς τη Βενετία περισσότερα βλ. Μ. Αθανασιάδου, *Εμπορικές σχέσεις Θεσσαλονίκης – Βενετίας κατά τον 18^ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 171-210.

12 Βλ. R. Mantran, «Venezia e i Turchi (1650-1797)», *Venezia e i Turchi*, Milan 1985, σ. 266.

από προξενικά δικαιώματα στην ουσία προωθούσαν μόνο το δικό τους εμπόριο¹³.

Πέραν της Θεσσαλονίκης οι Βενετοί εκδήλωσαν ενδιαφέρον για ίδρυση προξενείου και στην Άρτα. Δεν επρόκειτο στην πραγματικότητα για ίδρυση νέου προξενείου, αλλά για μεταφορά της έδρας του ήδη ιδρυθέντος από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα στη Ναύπακτο. Το νέο προξενείο θα είχε στη δικαιοδοσία τα Σάλωνα, τη Ναύπακτο, καθώς και όλες τις ακτές και σκάλες φόρτωσης και εκφόρτωσης των πλοίων που βρίσκονταν στις περιοχές αυτές. Οι λόγοι εκδήλωσης αυτού του ενδιαφέροντος ήταν αρκετοί. Αρχικά το άνοιγμα των εμπορικών δρόμων και η επανάληψη των συναλλαγών μετά τη συνθήκη του Passarowitz, όπως και η σημαντική γεωπολιτική θέση της Άρτας, κατέστησαν την πόλη πόλο έλξης και σημείο εκκίνησης ενός πλήθους προϊόντων, που άρχισαν να διακινούνται μεταξύ της τουρκοκρατούμενης περιοχής της Άρτας και της Βενετίας. Παράλληλα οι Βενετοί ήθελαν να υποχρεώσουν τους εμπόρους της Ηπείρου, που χρησιμοποιούσαν τα λιμάνια του Αμβρακικού κόλπου για την εξαγωγή των εμπορευμάτων τους προς τα Επτάνησα να καταβάλλουν τους φόρους εξαγωγής που τους αναλογούσαν (*unbezzoperlirasottitolodidacioid' uscita*). Οι ηπειρώτες έμποροι προφασιζόμενοι ότι τα εμπορεύματα προορίζονταν για τις αγορές των νησιών του Ιονίου δεν υποχρεούνταν στην καταβολή φόρου, αφού δεν υπήρχε βενετική αρχή στην περιοχή, που θα μπορούσε να ελέγξει τις εμπορικές τους δραστηριότητες. Η εγκατάσταση, λοιπόν, διπλωματικής αρχής της Βενετίας στην Άρτα θα διευκόλυνε τον έλεγχο της διακίνησης των εμπορευμάτων και την επιβολή των ανάλογων φόρων¹⁴.

Κατά δεύτερο λόγο η υπεροχή της Βενετίας, από τις αρχές του 18ου αιώνα, στο εμπόριο που διεξαγόταν από τις σκάλες της Ηπείρου και της δυτικής Στερεάς Ελλάδας αμφισβητούνταν κυρίως από τους Γάλλους, με ένα πλέγμα προξενείων και υποπροξενείων που ίδρυσαν στις περιοχές αυτές. Με κέντρο την Άρτα, όπου εγκαταστάθηκε γάλλος πρόξενος στα 1702, με αρμοδιότητες από τους Αγίους Σαράντα ως τη Ναύπακτο και με υποπροξενεία που ιδρύθηκαν στην Αυλώνα, τη Σαγιάδα, τη Λευκάδα, την Πρέβεζα, το Μεσολόγγι και τη Ναύπακτο, ξεκίνησε από την αρχή του 18^{ου} αιώνα η εκμετάλλευση του ηπειρωτικού και στερεοελλαδίτικου εμπορίου από τους γάλλους εμπόρους και καπετάνιους¹⁵.

13 Βλ. Ν. Σβορώνος, *Το εμπόριο της Θεσσαλονίκης*, σ. 178-180· Μ. Αθανασιάδου, *ό.π.*, σ. 35-36.

14 A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Seconda Serie, b. 31, Quaderno 250, Parte prima Console Veneto in Lepanto et negotio dell' Arta per consolato, soprintendenza e titolo, *χ.α.*, 23 Μαρτίου 1720. Για τους εμπορικούς δρόμους που ακολουθούσαν οι ηπειρώτες έμποροι και για τα προβλήματα που είχαν με τη φορολογία βλ. Γ. Παγκράτης, «Γιαννιώτες έμποροι στη Βενετία στα μέσα του 16^{ου} αιώνα (1550-1567)», *Θησαυρίσματα* 28 (1998), σ. 129-174.

15 Βλ. Γ. Σιορόκας, *ό.π.*, σ. 37-38 και 56-77· Μ. Οικονόμου, *ό.π.*, σ. 182-183.

Οι δραστήριοι γάλλοι πρόξενοι είχαν καταφέρει να προσελκύσουν τους ηπειρώτες εμπόρους και να τους πείσουν να χρησιμοποιούν γαλλικά πλοία στις μεταφορές τους, γεγονός που σήμαινε για τη Βενετία νέα μείωση των αναμενόμενων εσόδων της από το ζωτικό γι' αυτήν χώρο της Ηπείρου. Λόγω μάλιστα των διομολογήσεων οι Γάλλοι είχαν άριστες σχέσεις με την τοπική οθωμανική διοίκηση, που τους παρείχε ποικίλες διευκολύνσεις. Επιπλέον, κατά την πρώτη δεκαετία της λειτουργίας του γαλλικού προξενείου ο πρόξενος υποκινούσε σε λιποταξία βενετούς στρατιώτες οι οποίοι αφού έβρισκαν αρχικά καταφύγιο κοντά του, στη συνέχεια προσέφεραν τις υπηρεσίες τους στο γάλλο βασιλιά ή σε άλλους ευρωπαίους ηγεμόνες¹⁶.

Η Βενετία αντιδρούσε στη διείσδυση των Γάλλων στις πρώην περιοχές της εμπορικής δικαιοδοσίας και της θαλάσσιας κυριαρχίας της. Οι αντιδράσεις της συνεχίστηκαν σε όλο σχεδόν τον αιώνα και εκτεινόταν σε διάφορα επίπεδα: από το «νόμιμο» ανταγωνισμό μέσω της ίδρυσης και λειτουργίας αντίστοιχων βενετικών προξενείων και τις ενέργειες της βενετικής διπλωματίας στην Πύλη ή στις τοπικές αρχές, ως την παρεμπόδιση της γαλλικής ναυσιπλοΐας, τη διευκόλυνση των Άγγλων και λοιπών ανταγωνιστών της Γαλλίας, τον προσεταιρισμό και τη χρησιμοποίηση των ελλήνων εμπόρων στην υλοποίηση των βενετικών σχεδίων. Στα πλαίσια λοιπόν, αυτής της αντίδρασης εντάσσεται και η ίδρυση προξενείου στην Άρτα, που θα παρείχε τη δυνατότητα στους προξένους της Βενετίας να συλλέγουν και να μεταβιβάζουν στις βενετικές αρχές διάφορες πληροφορίες, σχετικά με τις κινήσεις των Γάλλων στην περιοχή¹⁷.

Η πρόταση των Cinque Savi alla Mercanzia¹⁸ περιλάμβανε επίσης την ανασύσταση τουβενετικού προξενείου στην Κρήτη με έδρα τα Χανιά¹⁹. Η εγκατάσταση προξενικών αρχών στο νησί θα διευκόλυνε το εμπόριο του λαδιού, που ήταν το σπουδαιότερο προϊόν εξαγωγής του κρητικού χώρου. Το λάδι υπήρξε ανέκαθεν ένα από τα προϊ-

16 Κ. Μέρτζιος, «Η Άρτα εις τα Αρχαία της Βενετίας», *Σκουφάς*, τ. 1 σ. 244· Χ. Παπακόστα, ό.π., σ. 258.

17 Βλ. Ε. Βέτσιος, *Η Διπλωματική και Οικονομική παρουσία των Βενετών στην περιοχή της Άρτας κατά τον 18^ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 18, 33-38.

18 Οι Cinque Savi alla Mercanzia ήταν μια δημόσια υπηρεσία που δημιουργήθηκε στα 1520 και επιμελούνταν τα θέματα του εμπορίου, ακόμη και της βιομηχανίας, όπου αυτά άπτονταν του εμπορίου. Κύριος σκοπός των Cinque Savi alla Mercanzia ήταν η εύρεση νέων δρόμων και τρόπων για την ανάπτυξη του εμπορίου και γι' αυτό συμβούλευαν τη Γερουσία πριν τη λήψη σχετικών αποφάσεων και τη χορήγηση προνομίων. Οι κανονισμοί μάλιστα που θέσπιζαν, κατά την άποψη έγκυρων σύγχρονων ιστορικών, «ήταν πολύτιμα συγγράμματα, όπου φαίνεται η ειλικρίνεια των απόψεών τους και το πάθος τους για τελειότητα και όπου κάλλιστα θα μπορούσε να στηριχθεί μια εμπεριστατωμένη Ιστορία του βενετικού εμπορίου», βλ. Α.Σ.Υ., Cinque Savi alla Mercanzia, Consoli e Viceconsoli in genere, b. 21, Copia 11 Αυγούστου 1724, αρ. 2, όπου αναφέρεται η διαδικασία εκλογής τους· S. Romanin, *Storia Documentata*, τ. 8, Venezia 1974, σ. 247.

19 Το διάστημα 1670-1684 συναντούμε ως πρόξενο της Βενετίας στην Κρήτη τον Γάσπαρο Κοντόσταυλο, βλ. σχετικά Ε. Μοάτσος, «Το βενετικόν προξενείον Κρήτης επί Τουρκοκρατίας», *Θησαυρίσματα* 6 (1969), σ. 242.

όντα που ενδιέφεραν τη βενετική πολιτική, επειδή πρόσφερε ναύλους στα πλοία της, αλλά κυρίως επειδή ήταν απαραίτητο για τις σαπωνοποιίες της. Κι αυτές πάλι ήταν το απαραίτητο συμπλήρωμα της υφαντουργίας, αφού το πλύσιμο του μαλλιού και του βαμβακιού ήταν από τις προϋποθέσεις της ύφανσής τους. Επίσης το λάδι απέδιδε σημαντικά κέρδη με τη προώθησή του στην Κεντρική Ευρώπη μέσω της βενετσιάνικης αγοράς. Ένας ικανός μάλιστα αριθμός βενετών εμπόρων, ακόμη και την περίοδο που η Βενετία βρισκόταν σε εμπόλεμη κατάσταση με τους Τούρκους ήταν εγκατεστημένοι στα Χανιά, που ήταν η σπουδαιότερη ελαιοπαραγωγική περιοχή. Παρά την απαγόρευση εμπορίας συναντούμε τους Βενετούς πολύ συχνά εμπορευόμενους. Συνιστούν συνήθως εταιρείες με έλληνες εμπόρους, εποχιακά, για ένα, δύο ή περισσότερα ταξίδια. Συχνά συνόδευαν το εμπόρευμα στη Βενετία ή σε άλλα λιμάνια απ' όπου προμηθεύονταν σε αντάλλαγμα άλλα εμπορεύματα. Για η διευκόλυνση μάλιστα του εμπορίου λαδιού οι Βενετοί σκέφτονταν τη μείωση των δασμών διακίνησής του προϊόντος, αλλά και την παραχώρηση διευκολύνσεων στους εμπόρους. Ας τονιστεί ότι η βενετική Δημοκρατία που έδινε μεγάλη σημασία σ' αυτό το προϊόν, σύστησε ιδιαίτερη αρχή στην πόλη, τους *Pronveditori sopra olii*, υπηρεσία που προνοούσε για τις εισαγωγές του λαδιού και την κάλυψη των αναγκών²⁰.

Άλλα επίσης προϊόντα του κρητικού χώρου που ενδιέφεραν τους Βενετούς ήταν το τυρί και το μετάξι. Στο τυρί της Κρήτης, που ήταν φημισμένο από παλιά, οι Βενετοί έδειχναν ιδιαίτερη προτίμηση. Οι κυριότερες περιοχές παραγωγής ήταν τα Σφακιά, όπου υπήρχαν εκτεταμένες βοσκές, καθώς και οι επαρχίες Αγ. Βασιλείου και Μυλοποτάμου στο Ρέθυμνο, όπου η κτηνοτροφία ήταν ιδιαίτερα αναπτυγμένη. Επιπλέον, είδος εξαγωγής, πρώτη ύλη για τη βενετσιάνικη υφαντουργία, ήταν και το μετάξι, παρότι οι εξαγωγές του από το νησί ήταν σε περιορισμένες ποσότητες²¹.

Στην αναφορά των *Cinque Savi alla Mercanzia* ακόμη δηλώνονταν ότι ήταν επωφελές για τα βενετικά συμφέροντα να τοποθετηθούν δύο πρόξενοι στο Μοριά (Πελοπόννησος), που απώλεσαν με τον τελευταίο βενετοτουρκικό πόλεμο. Ο ένας κρινόταν σωστό να διοριστεί στη Μεθώνη (Modon) με δικαιοδοσία σε όλα τα λιμάνια και τις ακτές του Μοριά μέχρι το Ναύπλιο (Napoli di Romania) και ο άλλος στην Πάτρα με

20 Π. Μιχαηλάρης, «Η εμπορική εταιρική συνεργασία του βενετικού οίκου Ταρωνίτη-Θεοτόκη και των αδελφών Γ. και Θ. Γεωργίβαλων (1732-1737) – (Ο ρόλος και η εμπορική δράση του εμπορικού πράκτορα Δημ Χαμόδρακα)», *Μνήμων* 8 (1980-1982), σ. 213, 259, 261· Γ. Τριανταφυλλίδου-Baladié, *Το εμπόριο και η οικονομία της Κρήτης από τις αρχές της Οθωμανικής Κυριαρχίας έως το τέλος του 18^{ου} αιώνα*, Ηράκλειο Κρήτης 1988, σ.129-130, 133-166· Μ. Αθανασιάδου, ό.π., σ. 208-210. Σχετικά με την ανάπτυξη του εμπορίου του λαδιού στη Βενετία, βλ. S. Ciriacono, «Olio ed Ebrei nella Repubblica Veneta del settecento», *Miscellanea di Studi e Memorie*, τ. 16, Venice 1975.

21 Βλ. Γ. Τριανταφυλλίδου-Baladié, ό.π., σ. 202-204.

δικαιοδοσία σε όλες τις ακτές και τα λιμάνια του κόλπου της Ναυπάκτου και όλα τα παράλια μέχρι τη Μεθώνη. Η χωρο-οικονομική σημασία της έδρας των προξενικών αρχών ήταν ότι η δυτική Πελοπόννησος είχε ιδιαίτερη σπουδαιότητα, καθώς από τα λιμάνια της πλευράς αυτής γινόταν το κυριότερο εμπόριο πρώτων υλών της Πελοποννήσου και των γύρω περιοχών και ότι ακόμη αυτές ήταν οι σκάλες απ' όπου τα εισαγόμενα εμπορεύματα θα διοχετεύονταν καλύτερα στις αγορές τόσο της Πελοποννήσου όσο και της Στερεάς. Από τα προϊόντα που ενδιέφεραν το βενετικό εξαγωγικό εμπόριο της Πελοποννήσου κυριότερα ήταν το μετάξι, το μαλλί, το σιτάρι, το τυρί, τα βελανίδια καθώς και άλλα προϊόντα σε μικρότερες ποσότητες. Για το λάδι, για το οποίο στη διάρκεια της κυριαρχίας τους στην Πελοπόννησο οι Βενετοί έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, έπαψαν να ενδιαφέρονται μετά την αποχώρησή τους²². Τέλος οι Cinque Savi alla Mercanzia πρότειναν την ανασύσταση των βενετικών προξενείων στη Σμύρνη²³ και το Δυρράχιο, δύο από τα σπουδαιότερα οικονομικά λιμάνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ενώ αναζήτησαν τρόπους επαναλειτουργίας των προξενείων στο Χαλέπι της Συρίας (Aleppo) και της Αλεξάνδρειας²⁴.

Η εκλογή των προξένων στις προαναφερθείσες πόλεις θα γινόταν από το Collegio ύστερα από εισήγηση των Cinque Savi alla Mercanzia²⁵. Την επιλογή του προξένου της Σμύρνης, αναλάμβανε ο βάλιος της Κωνσταντινούπολης²⁶. Ας τονιστεί εδώ ότι ο βάλιος πέραν του δικαιώματος να προτείνει στους ανωτέρους του τον πρόξενο που θεωρούσε ως πλέον κατάλληλο, ήταν αρμόδιος να υποδείξει και τους τόπους για την ίδρυση βενετικού προξενείου. Άλλωστε αυτός γνώριζε καλύτερα τα πράγματα της

22 Οι Βενετοί καθώς ενδιαφέρονταν να απορροφούν όλα τα λάδια των κτήσεών τους στα Επτάνησα, απαγόρευαν την εισαγωγή άλλων λαδιών επιβάλλοντας βαρύτερους εισαγωγικούς δασμούς, βλ. Β. Κρεμμυδάς, *Το εμπόριο της Πελοποννήσου στο 18^ο αιώνα (1715-1792) – Με βάση τα Γαλλικά αρχεία*, Αθήνα 1972, σ. 286.

23 Για το εμπόριο της Σμύρνης τον 18^ο αιώνα βλ. Ε. Φραγκάκη-Syrett, *Το εμπόριο της Σμύρνης τον 18^ο αιώνα (1700-1820)*, μτφ. Δ. Σωτηρόπουλος, Αθήνα 2010.

24 A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia: Consoli e Viceconsoli in genere, b. 21, 23 Φεβρουαρίου 1719.

25 Η συμμετοχή των Cinque Savi alla Mercanzia στην οργανωτική διαδικασία της εγκατάστασης των βενετικών προξενείων, λανθασμένα τοποθετείται στην αρχή του 18^{ου} αιώνα. Στην πραγματικότητα κατοχυρώνεται νομοθετικά με το διάταγμα της 7^{ης} Μαρτίου 1586 της βενετικής Γερουσίας, με το οποίο, εκτός των άλλων τους ανατίθεται και το κύριο εισηγητικό έργο της εκλογής των προξένων (A.S.V., Senato Mar, reg. 47, 7 Marzo 1586). Το διάταγμα ανανεώνεται με εκείνο της 1^{ης} Ιουνίου 1715 (A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, N. Ser., b. 26, quad.215).

26 Cinque Savi alla Mercanzia, Seconda Serie, b. 32, φακ. Memoria mercantile No. 116, Consoli Veneti in Rodi, Saragosa e Millo, 11 Ιανουαρίου 1714 (1713 β. έ.). Οι βενετοί πρόξενοι διακρίνονταν σε δύο κατηγορίες: στους μεγάλους προξένους με διπλωματικές αρμοδιότητες, όπως αυτοί που έδρευαν στο Χαλέπι και στο Κάιρο, οι οποίοι εκλέγονταν από το Maggior Consiglio μεταξύ των ευγενών και σε όλους τους άλλους, τους γνωστούς ως εμπορικούς προξένους, που εκλέγονταν από το Collegio και εκπροσωπούσαν τα εμπορικά συμφέροντα των Βενετών ως επίσημοι εμπορικοί πράκτορες., βλ. σχετικά Μ. Οικονόμου, *ό.π.*, σ. 6-7. Για την εκλογή των προξένων στη βενετική επικράτεια το 18ο αιώνα βλ. A.S.V., Senato Mar, reg 185, φακ. 28r-30v.

Ανατολής λόγω και της θέσεως του στη σουλτανική πρωτεύουσα, όπου λαμβάνονταν οι αποφάσεις και παίζονταν οι τύχες του οθωμανικού κράτους, αλλά και γιατί ήταν ο ανώτερος εκπρόσωπος της χώρας του στο Λεβάντε. Ο βάλιος, μετά την επίσημη έγκριση της Γερουσίας, ήταν υπεύθυνος για την αποστολή και την εγκατάσταση του προξένου στον τόπο της εκλογής του. Τέλος, ο βάλιος εξέδιδε και το έγγραφο του διορισμού, του βερατίου, που ήταν και δίπλωμα προστασίας. Αυτό μεταφραζόταν από το διερμηνέα και παραδιδόταν στον πρόξενο. Παράλληλα, ο βάλιος φρόντιζε και για την παροχή εκ μέρους του σουλτάνου φερμανιού, που επίσημα θα επικύρωνε τις επιλογές του²⁷.

Όσον αφορά στην εκλογή των προξένων απαραίτητη προϋπόθεση για να εκλεγεί κάποιος στο προξενικό αξίωμα ήταν να είναι βενετός υπήκοος και γηγενής πολίτης (*cittadino originario*²⁸). Μετο διάταγμα του 1719²⁹ γίνονταν δεκτές και αιτήσεις ξένων υπηκόων, που όμως η μακρά τους διαμονή στην Οθωμανική Αυτοκρατορία τους καθιστούσε γνώστες των προβλημάτων της. Μπορούσαν να επιλεγούν και Οθωμανοί υπήκοοι, που η κοινωνική τους θέση τους έδινε αυτό το προνόμιο. Οι Cinque Savi alla Mercanzia κάθε φορά κοινοποιούσαν με προκηρύξεις την πρόθεση τους να εκλέξουν νέους προξένους. Οι ενδιφερόμενοι υπέβαλλαν τα δικαιολογητικά τους και ένα μήνα μετά την προκήρυξη γινόταν η εκλογή. Ο νεοεκλεγείς έπρεπε σε σύντομο χρονικό διάστημα να μεταβεί στη θέση του και να παρουσιαστεί στις εκεί βενετικές αρχές. Σύμφωνα με διατάγματα του 1699 και 1714³⁰ είχε ήδη καθορισθεί και ο χρόνος παραμονής ενός προξένου στο αξίωμα του, που δεν θα υπερέβαινε τα πέντε έτη. Έξι μήνες όμως πριν την εκπονή αυτού του διαστήματος έπρεπε να γίνει η εκλογή άλλου προξένου ή η ανανέωση της πενταετίας του ήδη υπάρχοντα, αν είχε κριθεί κατάλληλος για την εξυπηρέτηση των βενετικών συμφερόντων. Σε διαφορετική περίπτωση οι Cinque Savialla Mercanzia προχωρούσαν στην εκλογή νέου προσώπου. Βασικός περιορισμός, που έπρεπε να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη οι νέοι πρόξενοι, ήταν η ρητή απαγόρευση να αναγορεύουν οι ίδιοι τους υποπρόξενους, χωρίς την προηγούμενη έγκριση των προϊσταμένων τους στη Βενετία. Είχαν όμως τη δυνατότητα να προτείνουν άτομα κατάλληλα γι' αυτό το αξίωμα. Επιπλέον, οι

27 Χ. Μαλτέζου, *Ο θεσμός του εν Κωνσταντινουπόλει Βενετού βαίλου (168-1453)*, Αθήνα 1970, σ. 28-31.

28 Για τους *cittadini originarii* βλ. Α. Zannini, *Burocrazia e burocrati a Venezia in età moderna: i cittadini originarii* (sec. XVI-XVIII), Venezia 1993.

29 Βλ. Παράρτημα Έγγραφο 2. Επίσης Α.Σ.Υ., Senato Mar, reg. 185, ff. 1-3v. Το διάταγμα αυτό αναφέρεται στους σκοπούς και τη λειτουργία των υπό ίδρυση βενετικών προξενείων σε διάφορα εμπορικά κέντρα της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

30 Α.Σ.Υ., Senato Mar, reg. 165, f. 207, 10 Δεκεμβρίου 1699. Το διάταγμα του 1699 (10 Δεκεμβρίου) ανανεώθηκε με το αντίστοιχο της 21 Φεβρουαρίου 1714. Αντίγραφο του βλ. Α.Σ.Υ., Cinque Savi alla Mercanzia, N. Serie, b. 26, Quaderno 215. Επίσης Α.Σ.Υ., Cinque Savi alla Mercanzia, Consoli e Viceconsoli in genere, b. 21, 23 Φεβρουαρίου 1718 - Prima Serie, Consoli, Diversorum, b. 400, αρ. 87.

υποχρεώσεις των προξένων θα καθορίζονταν ρητά στα προξενικά διπλώματα, με τα οποία θα τους εφοδίαζε αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων τους η βενετική διοίκηση.

Παράλληλα οι Cinque Savi alla Mercanzia φροντίζοντας για την απρόσκοπτη λειτουργία των νέων βενετικών σταθμών υποδείκνυαν την παραχώρηση στους προξένους του 1 % από την αξία των εμπορευμάτων τόσο των βενετών υπηκόων όσο και των ξένων που διακινούνταν με βενετικά πλοία στα λιμάνια και τις σκάλες της δικαιοδοσίας τους. Για το προξενείο όμως του Δυρραχίου, σύμφωνα και με προηγούμενες αποφάσεις της Γερουσίας της 4^{ης} Οκτωβρίου 1704 και 7^{ης} Μαρτίου 1705 αντίστοιχα, πρότειναν το ύψος των προξενικών δικαιωμάτων να ανέρχεται στο 2% στις τιμές των προϊόντων. Συγκεκριμένα προτάθηκε το ένα τέταρτο του εισπραττόμενου ποσού να παραχωρείται στον πρόξενο για τη συντήρηση του και τα τρία τέταρτα να δίνονται στο βενετικό Δημόσιο, που θα τα χρησιμοποιούσε στην κάλυψη χρέους που δημιουργήθηκε λόγω ατυχημάτων σε βενετικά πλοία³¹.

Όσο απαραίτητη ήταν, όμως, η λειτουργία των εμπορικών προξενείων για την εγκαθίδρυση και την εξυπηρέτηση των εμπορικών σχέσεων της Βενετίας στα λιμάνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, άλλο τόσο ήταν επιβαρυντική για το ίδιο το εμπόριο του οποίου αύξανε το κόστος, και καταπιεστική για τους εμπόρους, κυρίως όσους είχαν τις δυνατότητες να χρησιμοποιούν μέσα πιο αποδοτικά στη διεκπεραίωση των συναλλαγών τους. Αυτό το τελευταίο γινόταν εφικτό με την πάροδο του χρόνου, την εξοικείωση με την αγορά, τις συνήθειες του τόπου και τη συνεργασία με τους ντόπιους εμπόρους, που ήταν ταχύτερη και αποτελεσματικότερη, λόγω του αμοιβαίου και αποκλειστικού ενδιαφέροντος, και συνάμα λιγότερο δαπανηρή. Επειδή όμως η υπαγωγή των εμπόρων στο εθνικό τους προξενείο ήταν υποχρεωτική, η συνεργασία με τους ντόπιους εμπόρους, όταν επιτρεπόταν προϋπέθετε την πληρωμή των προξενικών δικαιωμάτων, που δεν ήταν καθόλου αμελητέα, ιδίως στα προξενεία κάποιας σημασίας. Έτσι οι προσπάθειες των εμπόρων να αποφεύγουν τα προξενικά δικαιώματα ήταν κοινός τόπος το ίδιο και οι διαμαρτυρίες των προξένων στις προϊστάμενες αρχές τους.

Συμπερασματικά, για το βενετικό εμπόριο ο προξενικός θεσμός, παρά τα προβλήματα που αντιμετώπισε και τα μειονεκτήματα που συνεπαγόταν η εφαρμογή του, στάθηκε το μέσο που το βοήθησε να διοχετευτεί με ασφάλεια στις αγορές της Ανατολής. Η ίδρυση προξενείων σε λιμάνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας φανερώνει από τη μια πλευρά την τελευταία προσπάθεια της Βενετίας να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις εμπορικές συναλλαγές της Ανατολικής Μεσογείου, αφού η ύπαρξη τους δικαιολογείται μόνο στην περίπτωση που υπάρχουν σταθερές και πυκνές εμπορικές επαφές, και από την άλλη, εκφράζει τις προθέσεις της να διεισδύσει και να εκμεταλλευτεί την πλούσια οθωμανική αγορά.

31 Βλ. Παράρτημα Έγγραφο 2. Επίσης A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Seconda Serie, Consoli Veneti in Levante, b. 31, Quaderno 250, χ. αρ. (1719, Φεβρουαρίου27) Ε. Βέτσιος, *ό.π.*, σ. 376.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

1

1714
 1219 11 Marzo, In P.D.
 D'ogni lume più desiderabile alla cognitione del
 Senato l'esatta Informatione sopra l'atto che la
 città e zelo de' deputati al Commercio e s'
 s'aggià alla mercè in obbedienza alle Pubbliche
 Commissioni son venuti d'vedere intorno la
 materia de' Consolati Veneti nel Paese Ottomano.
 [E] ponendo in vista tutto quello potesse conde-
 rarsi sopra la conditione delle Persone da scie-
 gliersi il tempo da prefiggersi ne gl'Impie-
 ghi [E] gli abusi da regulari nell'esercizio delli
 medesimi rivolgono le proprie considerazioni sopra
 le Scale, che più precisamente devono essere
 procedute. Stante li Ricordi anche de' Capitoli
 Piazza, coi che individuando con le partico-
 lari circostanze dell'occasione e del tempo il
 bisogno d'ogni Consolato, si d'antico che d'In-
 tention nuova somministrano all'auità Publica
 col fondamento degl' esempi della ragione e
 delli diversi argomenti li più opportuni, sem-
 pre alle sue deliberazioni.
 Come più s'aggiudicano le applicationi molto utili
 et egualmente benemerite de' Mag: sud: che
 meritano la Publica commendatione, con conue-
 nendo d'ingrassare, e precisare a parte a parte
 il più aggiustato, e conforme al Sub: Scio:
 l'andrea Parte, che confermandosi la massima d'
 interesse nella più situazione di dare li Consolati nel
 Stato Ottomano per promotione di favelar il Commercio
 habbano ad effetto notabile li Consolati. In

(Conditione delle persone
 Tempo del Impiego
 Abusi in loro)
 Dato
 1714
 m
 169

Consigli in
 Duarzo
 Smirne
 Andra
 Nuova Andra, Patago
 Aem
 Michichio
 Aem

In Somalia in Andra per in Muro come per
 avanti nel quel Regno, siano due da destinarsi
 per Modon, e Pataso, rimandandosi di decorsi qua:
 lunamente uno all'elezione d'uno a Salonichio
 et altro all'altre come suggeriscono i Magni Sultani
 all'ora che l'Andarata nro. Andarata, giunto
 a Corfù, habbia concertato la maniera per ben
 praticarla.

Et tal poco non si lava anzi di evitare la cognizione, e Pri:
 denza de S. Sauti a prender leoni e riferire intorno
 li due Consigli a una d'Andarata, et Aleppo,
 suggerendo bene quello non necessario e ripreso per
 uaderi nuovamente se fore possibile ripulato dalle
 Verose Invegne. al Commercio con quella Scala

Et l'elezione de Consigli ne luoghi sudetti haueva a farsi
 nel Collegio nro con l'intimento e ballottazione
 de Sauti alla Mercantia in conformita di quanto se e
 in in questi ultimi tempi praticato per Duarzo
 et Smirne, secondo la pratica all'altro nro. Et per
 alla data et a d'alti Successori per sempre onde
 dal luogo piu proprio. Destinae primo Persona capa:
 ce et adattata ad'una Scala molto importante
 e frequentata nell'Arcipelago.

Hauevano ad esse annessi al Collegio de Consigli l'Alta:
 Dini Originarij della Dominante et altri Sudditi
 di honesta conditione, e scelta la Persona Teneshore,
 et uno quella che per la ragione d'Incolato, e
 d'una lunga habitatione forese tale dichiarate.

Citadini Originarij
 della Dominante
 di honesta
 conditione
 et uno
 quella che per la ragione
 d'Incolato, e
 d'una lunga habitatione
 forese tale dichiarate.

Vilna di Duaggio
che
il Duetto ha poco errore

alla data stabilivano il solito con quello
di Duaggio Raveca a consegnar due per cento
sino a tanto poi s'estingua il nota de suo
contrattori per la Dolacca Stella Matutina
e Hauca B. De Doppo il quale il magro
vendeva la Duette notte in gto Con: per con-
certar il più conveniente

Vilna dei Consi
di Mosca e Cardia

Alli Consi di Mosca, e di Cardia resti assegnato
un per cento sopra tutti gli effetti tanto de
Sueddi quanto de gl' Esteri che fossero caricati
ne Stamenti Venet. e così perisionalmente;
per certo questo Consiglio che di proportion della
congiuntura e dei tempi; il magro Raveca Cat-
tione di vestigeme; quando si join di più
le misare.

Venera nelle Tarife
Universali de
Comiti

Questa però a tal passo chiamato il suo nota Raveca
solo a usuar nelle Tarife universali de Consi
et esende le regolazioni forese convenienti
come sciamente hanno dimostrato esse stati
ato per Duaggio, col vaggaglio alla Mercan-
tia e con l'oggetto di vendela meno appesata
che sia possibile acuiando tutto quello che nell'
esame huano proprio di diminuir nella
più premendo, che solleva il Commercio.

All'ellecto Ambasciatore Estoradi alla data il 12. 1780
Rob: Nio e Carlo di Dupini Raveca e Doro, in
dato in copia il parte deuto non meno che
la sua sopra cui è la vera essenza, onde col
lume della materia habba la notte della fa-
colta

certo appoggiabile per l'elezione del Conde
 a minima, all'heva che si attribuisce a Capiti;
 E così vedrà la qualità delli Commandamenti
 che coll'esempio del Successor suo N. e P. di
 Ant. di S. Lorenzo occorrea ottenere dalla Porta
 per la conigizion del Ottimo alli Consi Veneti
 della quale sua scia parte ottenere per il
 Bravato per l'esercizio de Consolat. e sterra:
 mentre procurava con C. maneggi della scia
 dettento sul luogo l'admission d' due Consi
 a Salonicchio et Anta Doua per i viziosol.
 della sempre utile d'atation del Commercio
 uera suggerito dal zelo de Magli Dept. al
 Conreuo, e S. Savij alla ment. d. fauna.
 3. Introduzione.

E del tutto sia similmente dato copito all'
 stesso Bailo alla Suta Sono.

Jeanne Casarri N. D.

A.S.V, Cinque Savi alla Mercanzia, Consoli e Viceconsoli in genere, b. 21

1718 8 Febbraro

Illustrissimi, et Eccellentissimi Signori Deputati al Commercio e Cinque Savi alla Mercanzia

Posta che sia in una probabile sicurezza la navigatione per tutto il Levante, ò con li modi humiliati dalla fedeltà di noi Capi di Piazza, e de parcenevoli nel'ultima nostrascrittura, ò come meglio fosse conosciuto dalla sapienza dell' EE.VV., ripigliato perconseguenza il negotio con le scale ottomane servirà sempre di grande appoggio alcommercio la residenza de Consoli Veneti nelle scale più frequentate dalle navimercantili di questa Piazza con carichi, che là conducono, e di là estraggono, ondegoder possano l'assistenza de Consoli Veneti nazionali, senza ricorrere à quella degl'esteri, che per maggiormente promuovere le loro corrispondenze pur troppoavanzate, fanno la figura de Consoli, per cosi dire in ogni spiaggia, dove approdarpossano bastimenti.

Oltre dunque li soliti due Consoli, l' uno in Durazzo, l'altro in Smirne ritornati àquesta Dominante nelle mosse di questa ultima passata guerra, l'ellettione dell'uno, el'altro de quali si rende premurosa per la loro partenza, doppo la rattificazione peròdella pace, e doppo, che da gl' Eccellentissimi Baili saranno stati impetrati dalla Portai loro baratti, massime per poter principiare anche la nostra natione à contribuire li treper cento accordati in vece delli 5 di dacio che si pagava, crederebbe la nostrahumiltà, che fossero molto giovevoli alla negotiatione due Consoli nel Regno dellaMorea, come già habbiamo con altra scrittura rassegnato abbondante per tanti generidi mercantie, particolarmente di sede, di lane, di grane, di vallonie, di formaggi, ed'altro, l'uno de quali Consoli fosse di residenza à Modon con la Soprintendenza intutti li porti, e spiagge di Morea sino à Napoli di Romania; l'altro di residenza àPatrasso con la Soprintendenza da una parte per tutte le spiagge della Morea dentroil Golfo di Lepanto, e dall'altra parte per tutte le spiagge della Morea sino alTerritorio di Modon.

In aggiunta à questi si crederebbe proficuo al negotio tanto premuroso dei ogli haveun Console veneto nel Regno di Candia, che avesse la sua residenza nella Canea peroccasione dei ogli predetti molto accomodati al bisogno della Dominante, et alla loroestrattione da questa Città.

Similmente utile alla negotiatione si considera dalla nostra humiltà la residenza di unaltro Console veneto à Salonicchio à riguardo dei gottoni, delli tabacchi, et altremerci di quella scala.

Stante poi l'aquisto del Golfo intitolato della Prevesa divenuto di pubblica ragione, nelquale vi è l'Arta, scala (può dirsi) poco men che principale della Grecia, checorrisponde con questa Città viene reputata molto giovevole la esistenza di unConsole ve-

neto con la Soprintendenza di Salona, Lepanto, e loro spiagge. Servirà la istituzione di questo Console à far contrapunto à quello di Francia, che senza misurasi fa lecito di aggravar le merci destinate per questa parte.

Resta hora accennare circa le utilità, che si potessero assegnare à predetti Consoli per il loro honesto mantenimento con la mira però del minor possibile aggravio al negotio.

Per quello adunque riguarda ai due Consoli di Durazzo, e di Smirne, non vi è motivi di riflesso, havendo ogn'uno di essi le loro ordinarie utilità.

Quanto alli due di Morea, si crede proprio, che possa continuare la pratica accostumata in quel Regno in tempo, che era pure soggetto all' Imperio Ottomano (cioè prima che emanassero le ducali dell' Eccellentissimo Senato 1608 4 Luglio) che era diesiger indistintamente un per cento sopra tutti e cadauni effetti andanti, e venienti, che fossero caricati sopra qualsi voglia bastimento veneto; e ciò provisionalmente, per dover poi in altro tempo prendere le misure, e ripieghi che saranno reputati più conferenti dalla maturità publica affine, che non restino pregiudicati i Consoli veneti à fronte de gl'esteri.

Quanto à gl' altri 3 Consoli di Candia, Salonichio, et Arta credessimo (quando così piacesse alla prudenza incomparabile dell' EE.VV.) che à questi si potesse parimente per hora assegnare un per cento tanto sopra i effetti dei sudditi, quanto sopra gl' altri, che fossero caricati ne legni veneti andanti, e venienti, per dover poi à misura delle emergenze, accidenti, e tempi, che anderanno succedendo esser dalla maturità publica prescritto quel più, ò meno, che fosse più conferente alla materia.

1718 8 Febraro

Presentata al Magistrato Eccellentissimo de V Savii alla Mercantia, e Deputati al Commercio.

1718
 6
 Febbraio
 1200
 Capi

Il Signor Sig. Equital al Commercio
 segue Sicut alla Mercantia.

... in una probabile sicurezza la Navigazione per
 verso il Levante o con li modi humiliati della fidel:
 ... capi di Piazza e de Ducepueoli nell'ultima
 ... o come meglio fore conosciuto dalla capi:
 ... dell' E. V. inghiato per conseguenza il
 ... con le Scabi Ottomane. Sicut sempre di
 grande appoggio al Commercio la Dendenza de Con:
 ... Veneti nelle Scabi piu frequentate dalle Scabi
 Mercantili di questa Piazza con canichi che la con:
 ... e di la estraggono, onde godeo quanto pas:
 ... de Condi Veneti Nationali senza nessun
 ... quella de gl' Esteri, che per maggiormente pro:
 ... le loro corrispondenze piu troppo avanzate
 fanno la figura de Condi per capi due in ogni
 spiaggia dove approdano i loro Battimenti.

Due dunque li s'ha due Condi, l'uno in devaggio, l'altro
 in ordine nominati a ... nella morte di
 quest'ultima passata ... l'ellettione dell'uno
 e l'altro de quali si vede prima per la loro
 ... dopo la ratificazione pero della pace
 ... che da gl' Esteri s'ha ... impé:
 ... dalla Porta i loro Capitani, massime per poter
 ... anche la nostra Nazione a contribuire li
 ... per cento accordati in ueca dell' S. d. Jacio
 ... credesse la nostra humilita che
 ... alla negoziazione due Condi
 ... della Marea, come gia habbiamo con
 ... varagnato, oltre tante pentanti generi
 di mercantie passibili d' Seda, d' Tane, d' Tana
 ... e d' altro; uno de quali

Condi fosse di residenza a Modon con la sopra-
 Intendenza in terra di Partì e spiagge di Monia
 sino a Napoli di Romania, l'altro di residenza a
 Patrasso con la sopra Intendenza da una parte per
 hese le spiagge della Morea dentro il Golfo di Ke-
 panto, e dall'altra parte per terra le spiagge
 della Morea sino al Territorio di Modon.

In aggiunta a questi si vedrebbe proficuo el negozio tanto
 premuroso dei Ogli Hauere un Conde Veneto nel
 Regno di Candia, che hauesse la sua Residenza
 nella Conca per occasione dai Ogli prodotti molto
 accomodar al bisogno della Dominante et alla
 loro estrazione da questa terra.

Similmente utile alla negotazione si considera della terra
 humilia la Residenza d'un altro Conde Veneto
 a Salonichio a riguardo dei Fodoni, delle Tabac-
 chi et altre merci di quella Scala.

Stante poi l'acquisto del Golfo intitolato della Preciosa etia:
 nuto di Publica ragione nel quale uicì l'officio
 di alaficio di un altro Conde Veneto che principale della
 terra, che corrisponde con questa terra uicì requisi-
 ta molto giouevole la esistenza d'un Conde Veneto
 con la sopra Intendenza di Salona, e quanto a loro
 spiagge. Sembrà la Institutione di questo Con-
 de a far contrapunto a quello di Tracia, che
 senza misura si fa tutto l'agguarato le merci
 destinate per guerra parte.

Questa terra accennare circa le utilità che si uedereo alle:
 gnare a prodot con li per il loro benito maner:
 mento con la mira per il minor uicì agguarato

al Negohi.

De questo dunque. ημεσδα ai dua - (consoli d' Anversa
e Lione non vi e motivo d' riflesso habendo
ogn' uno d' essi la loro ordinari abilita.

Quanto alli due d' Anversa si crede proprio che possa
continuare la pratica accostumata in quel Regno
in tempo che era pure soggetto all' Imperio
Ottomano [cioè prima che emanassero le deci-
sioni dell' anno Ven: 1608 = 7 Aug:] che ora
d' esige indistintamente un per cento sopra tutti
e cadaveri effetti andanti e venienti che fossero
caricati sopra qualsiasi Doglia D' Anversa
e ciò proposizionalmente, per douer poi in altro
tempo perdere le misure e ripieghi che s'acqui-
stano reputati più convenienti dalla Matinta Pub:
affine che non restino pregiudicati i Consoli Veneti
a fronte de gl' Esteri.

Quanto a gl' altri Consoli d' Anversa, Salonichio, et
Lione - credessimo [quando con piacere alla
Sua Altezza incomparabile dell' E. C. V. V.] che a
questi si potesse parimente per hora assegnare
un per cento tanto sopra i effetti dei Sudoli, quò-
stanto gl' altri, che fossero caricati ne Regni Veneti
andanti e venienti, per douer poi a misura delle
opportune accidenti e tempi che addeverano sic-
camente esser dalla Matinta Pub:
preveduto quel
più, o meno, che sara più conveniente alla materia.
1718 = 8 Feb:

Intesa al mag: del: de V. Jacq: alla M: e Dep: al Comm: ^{cio} int: ^{int: int:}

Consoli
Salonichio
Lione

A.S.V, Cinque Savi alla Mercanzia, Consoli e Viceconsoli in genere, b. 21

1719 2 Marzo

Fornisce d'ogni lume più desiderabile alla cognitione del Senato l'esatta informatione hora letta, che la virtù, e zelo de Deputati al Commercio, e 5 Savi alla Mercantia in obbedienza alle publiche commissioni son venuti di rendere intorno la materia de Consolati veneti nel paese ottomano e ponendo in vista tutto quello potevaconsiderarsi sopra la conditione delle persone da scieglersi, il tempo da preffigerselenegl' impieghi, gl'abusi da regularsi nell'essercitio delli medesimi, rivolgono leproprie considerationi sopra le scale, che più precisamente devono essere provedeut. Stante li ricorsi anche de Capi di Piazza; cosi che individuando con le particolarircostanze dell'occasione, e del tempo il bisogno d'ogni Consolato, si d'antica, ched' institution nuova; somministrano all'auttorità publica col fondamento degl'esempidella ragion, e delli decreti argomenti li più opportuni, e condegni alle suedeliberationi.

Come però s'aggradiscono le applicationi molto utili, et egualmente benemerite deMagistrati sudetti che riputano la publica commendatione, cosi convenendosidistinguere, e prescrivere à parte à parte il più aggiustato, e conferente al Publicoserv(iti)o.

L'anderà parte, che confermandosi la massima di rimetter nella presente situatione di

pace li Consolati nel stato ottomano per promover e tutelar il commercio habbanod'esser ristabiliti li Consoli soliti in Durazzo, in Smirne, in Candia, et in Morea, come per avanti, nel quel Regno, siano due da destinarsi per Modon, e Patrasso, risservandosi di devenir opportunamente anco all'ellettione d'uno à Salonicchio etaltro all'Arta, come suggeriscono li Magistrati sudetti all'hora che l'Ambasciatornostro Estrordinario à Costantinopoli habbia concertato le maniere per benpratticarla.

A tal passo non si lascia anzi d'eccitar la cognitione, e prudenza de 5 Savi à prenderlumi, e riferirli intorno li due Consolati ancora d'Alessandria, et Aleppo, suggerendotutto quello riconoscessero à proposito per veder nuovamente se fosse possibile ripigliato dalle venete insegne il commercio con quelle scale.

L'ellettione de Consoli ne luoghi sudetti haverà à farsi nel Collegio nostro conl'intervento, e ballotatione de Savi alla Mercanzia in conformità di quanto si è sin inquesti ultimi tempi praticato per Durazzo.

Resta però ecettuato quello di Smirne, la scielta del quale è rimessa, secondo la-prattica, all'Ambasciator nostro Estrordinario alla Porta, et à Baili sucessori pròtempore, onde dal luogo più prossimo destinar possino persona capace, et addattata ad una scala molto imputante e frequentata nell' Arcipelago.

Haveranno ad esser ammessi al concorso de Consolati li Cittadini Originarii della Dominante et altri sudditi d' honesta conditione, escluse le persone forestiere, et anco quelle, che per la ragion d' incolato, e d' una lunga habitatione fossero state dichiarate per Cittadini, e per sudditi, come considerano prudentemente nella scrittura li Magistrati sudetti.

Con tali espressioni la pontualità de V Savi medesimi haverà à far estender, e publicar i proclami d' invito con le altre formalità consuete per le nuove ellettoni, alle quali si devenirà un mese doppo la publicatione del proclama stesso coll' intervallo d' otto giorni dall' una all' altra; il che haverà à dichiarirsi, et esser espresso nel proclama, dovendo ben intendersi il Magistrato con li Savi, che sarà in settimana per l' assegnatione delle giornate; e doppo le quali ellettoni si prescriverà ancora il tempo

della speditione de Consoli al luogo proprio.

Gl' eletti non haveranno à permanere nel carico che il solito quinquennio giusta li decreti di questo Consiglio 1699, e 1714, doppo il quale haverà à passarsi ò alla loro confirmatione ò nuova sostituzione.

Non doveranno questi haver ne usar altra facultà che quella, le sarà conferita da V Savi sudetti nelle commissioni, che oltre le solite patenti troveran d' estenderle, con dichiarazione, che non possino prendersi arbitrio di poner Vice Consoli in verun luogo senza una precisa saputa, e permissione del Magistrato medesimo, onde più non succedino gl' espressi inconvenienti, e passati abusi.

Quanto alle loro utilità resta decretato, che come per quello di Smirne l' Ambasciator Estrordinario, ò Bailo nostro alla Porta stabiliranno il solito, così quello di Durazzo haverà à conseguir due per cento sino à tanto però s' estingua, il noto debito contrattosi per la polacca Stella Matutina e nave 3 Rè doppo il quale il Magistrato renderà le dovute notizie à questo Cons(olat)o per concertar il più conveniente.

Alli Consoli di Morea, e di Candia resti assegnato un per cento sopra tutti gl' effetti, tanto de sudditi, quanto de gl' esteri, che fossero caricati ne bastimenti veneti, e ciò provisionalmente; ben certo questo Consiglio, che à proportion delle congiunture, e dei tempi, il Magistrato haverà l' attenzione di restringerne, quando si possa di più le misure.

Resta però à tal passo chiamato il suo noto fervido zelo à versar nelle tariffe universali de Consoli, et estender le regolationsi, fossero convenienti, come saviamente hanno dimostrato esser stabilito per Durazzo, col ragguaglio alla mercanzia, e con l' oggetto di renderla meno aggravata che sia possibile, avvisando tutto quello che nell' esame trovassero proprio di diminuire, nulla più premendo, che sollevar il commercio. All' eletto Ambasciator Estrordinario alla Porta il Dilettissimo Nobile Nostro ser Carlo Ruzzini Kavalier, e Procurator, sia dato in copia il presente decreto non meno,

che la scrittura sopra cui è lo stesso emanato, onde col lume della materia habbia la notitia della facultà appoggiatale per l'ellettione del Console à Smirne; all' hora che s'attroverà à Costantinopoli; e così vedrà la qualità delli commandamenti che coll' esempio del Precessor suo Kavalier, e Procurator Ambasciator Estrordinario Soranzo occoresse ottener dalla Porta per la corrisponsion del cottimo alli Consoli veneti dalla quale sarà sua parte ottener pur li baratti per l'essercitio de Consolati, e stessamente procurare con li maneggi della sua desterità sul luogo l'admission di due Consoli à Salonicchio, et Arta, dove per i riguardi della sempre utile dilatation del commercio vien suggerito dal zelo de Magistrati Deputati al Commercio, e 5 Savi alla Mercanzia di farne l'introduttione.

E del presente sia similmente dato copia all'ellecto Bailo alla Porta Emo
Zuanne Cavanis Nodaro Ducale

Eleftherios L. Vetsios

*The establishment of new Venetian Consulates in the Hellenic Area
after the Passarowitz Convention in 1718*

Summary

After the Passarowitz Convention in 1718 when only the Ionian Islands, Preveza and Parga were left under the Venetian rule, the Cinque Savi alla Mercanzia (the public service which served the commerce of Venice) in a letter to the Doge pointed out the necessity of strengthening the Venetian commerce in the East. For this reason, they suggested the establishment of new consulates in areas which they occupied in the past or in areas in merchant crossroads. The suggestion included Heraclion of Crete (Candia), because of its importance of oil, cheese and silk, Thessaloniki, because of its economic privileges regarding the abundance of tobacco, cotton, textile salonic and other products of the Macedonian area and Arta. In Arta's case, firstly the Venetians wanted to make the merchants who used the Amvrakikos ports for the exportation of products pay taxes, and secondly, they wanted to compete the French who had already established their own consulate in the city since 1702. Concerning Arta's consulate, the Venetians wanted to run again the consulate which stopped its service when Morozini began his campaign to the Morea. The existing consulates in Dyrrachio and Smyrni should continue to work. The Cinque Savi alla Mercanzia, in parallel, providing for

the easy working of new Venetian stations, indicated the contribution of the 1% of the value of the imported and exported products which were transferred by Venetian ships to these ports. In addition, they pointed out the need to develop the Passarowitz Convention aiming at the collection of cottimo up to 2% on the price of products, demanding the implementation of this measure first to the port of Dyrrachio. They also emphasized that, with the contribution of Bailo of Venice in Constantinople, they would assure the necessary berat which would confirm the election of the Consul and, simultaneously, the beginning of the consulate's service.